

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Diskussie – Kiesrechthervorming zonder grondwetswijziging?

Veld, J. in 't

Citation

Veld, J. in '. (1968). Diskussie – Kiesrechthervorming zonder grondwetswijziging? *Acta Politica*, 3: 1967/1968(3), 248-249. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3451021>

Version: Publisher's Version

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3451021>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

DISKUSSIE

KIESRECHTHERVORMING ZONDER GRONDWETSWIJZIGING?

door J. in 't Veld

Met grote belangstelling heb ik kennis genomen van het artikel van R. Verboom onder bovenstaande titel¹. Ik heb alle respect voor de zorgvuldigheid, waarmee hij de berekeningen heeft uitgevoerd met betrekking tot de invloed, die een wijziging van kiesstelsel, als door mij bepleit, zou kunnen hebben op de samenstelling van de Tweede Kamer.

Ik had echter het gevoel, dat het de kern van de zaak niet raakt. Als er verder niets aan de hand was, zou ik in een wijziging van kiesstelsel op zichzelf niet veel heil zien. Maar mijn artikel in het Nederlands Juristenblad moet gezien worden als een reactie op wat blijkbaar leeft in een belangrijk deel van het kiezerscorps.

Ook uit recente publikaties blijkt, dat er sterke gevoelens van onbehagen leven bij groepen van ons volk. Men voelt het als een ernstige tekortkoming, dat belangrijke beslissingen over het regeringsbeleid kunnen worden genomen, zonder dat het kiezersvolk daarin ook maar iets te zeggen heeft.

Daaruit spruiten de gevoelens van onbehagen. Men verlangt meer invloed van de kiezer op het regeringsbeleid, waartoe o.a. gepleit werd voor invoering van het districtenstelsel, rechtstreekse verkiezing van de minister-president en een 'ontploffing' van de bestaande grote politieke partijen.

Het treft mij nu, dat Verboom in zijn artikel aan deze aspecten nauwelijks aandacht wijdt. Over D'66 wordt vrijwel niet gesproken. Bij de partijen-combinaties vinden wij wel de combinatie PvdA, PSP en CPN maar niet de veel meer voor de hand liggende van PvdA, PSP en D'66.

Mijn artikel was vooral bedoeld als een antwoord op de denkbeelden, gelanceerd door D'66. Vanwege de grote bezwaren, daaraan verbonden, wees ik een verdeling van het land in 150 en zelfs in 50 districten, als van sommige zijden bepleit, van de hand. De voordelen, welke men ziet in een districtenstelsel, worden met een omzetting van de 18 kieskringen in zelfstandige kiesdistricten grotendeels ook bereikt en men ontgaat de nadelen. Als zodanig signaleerde ik: de noodzaak van periodieke geografische herziening, de verdeling van grote steden in een aantal districten, de kans op verrassende uitslagen en de onontkoombaarheid van grondwetsherziening.

Wat het voorlaatste punt betreft: met 'kans op verrassende uitslagen' bedoelde ik alleen aan te duiden de in Engeland gebleken mogelijkheid, dat een partij, die beneden de 50% van het aantal uitgebrachte stemmen bleef, in het Lager Huis toch een grote meerderheid kreeg; dat zal ieder als onbevredigend beschouwen; maar overigens ben ik voor beweging in de politiek niet bevreemd; dat zal hierna wel blijken.

Wat de kwestie van de grondwetsherziening betreft: bij de opzet van het stelsel van verkiezing van leden voor de Eerste Kamer heeft men zich van de conclusies van de staatscommissie-Oppenheim reeds los gemaakt; voor deze verkiezing is het land verdeeld in vier kiesdistricten, terwijl toch voor Tweede en Eerste Kamer gelijkelijk geldt, dat de leden gekozen worden op de grondslag van evenredige vertegenwoordiging binnen door de wet te stellen grenzen.

Als nu een indeling in vier districten niet in strijd is met deze grondwetsbepaling, waarom zou men dan niet verder mogen gaan? Als het beginsel van de evenredige vertegenwoordiging maar behouden blijft. Uit dit oogpunt zou het aanbeveling verdienen de kleinste kieskringen, t.w. Zeeland, Friesland en Drenthe, met andere samen te voegen. Als er maar 3 of 4 zetels te verdelen zijn,

¹ R. Verboom, 'Kiesrecht hervorming zonder Grondwetswijziging?' *Acta Politica* III: 2 (januari 1968), p. 118-131.

komt er van evenredige vertegenwoordiging inderdaad niet veel terecht. Maar wij zijn aan het cijfer van 18 in geen enkel opzicht gebonden. Met 15 districten, die gemiddeld elk 10 zetels te verdienen hebben, zou ik ook vrede hebben.

Wanneer ik hieraan hecht, is het in het verband van de beide andere desiderata: meer invloed van het kiezerscorps op de kabinetsvorming en een grondige wijziging in de partij-formatie.

Voor de gezonde werking van een democratisch stelsel is, naast invloed van de kiezers op de hoofdlijnen van het regeringsbeleid, ook nodig regeerkracht. Daarop zal het vooral in de komende decennia, die ons volk voor ontzagwekkende problemen plaatsen, aankomen. De kiezers moet begrip worden bijgebracht van de vraagstukken, waarom het in wezen gaat en zij moeten in staat worden gesteld een bewuste keuze te doen.

De meest gewenste oplossing lijkt mij nu, dat zich onder de kiezers twee groeperingen gaan aftekenen, die een duidelijk standpunt ten opzichte van de essentiële vraagstukken formuleren. Bij de verkiezingen kan dan inderdaad gekozen worden. De groepering, die de overwinning behaalt, wordt geroepen tot de vorming van een kabinet; een krachtig regeringsbeleid, gedragen door de meerderheid van de kiezers, mag dan verwacht worden; aan rechtstreekse verkiezing van de minister-president, waartegen ik nogal bezwaren zie, zal geen behoefte meer bestaan.

Deze kant wil ik dus uit en het komt mij voor, dat een indeling van het land in vrij grote districten waarbinnen evenredige vertegenwoordiging en onderlinge verbinding van lijsten mogelijk is, een dergelijke ontwikkeling zou bevorderen. De vorming van combinaties wordt er in ieder geval door vergemakkelijkt en de verkiezingsstrijd zal worden toegespitst op de beide dominerende groeperingen.

Dat de kleine partijen moeite zullen krijgen tot de Tweede Kamer door te dringen, vind ik geen bezwaar. Men zit ten slotte niet in Parlement alleen om te getuigen. Het medewerken aan de beleidsvorming is een essentieel element van de taak van een Kamerlid. Willen de kleine partijen reële invloed hebben op de beleidsvorming, dan hebben ook zij het probleem van de schaalvergroting onder het oog te zien.

Ik gun ieder het recht om te getuigen en zou daarom ook aan deelneming van verkiezingen geen strobreed in de weg willen leggen. Maar als bijdrage tot de beleidsvorming heeft dit getuigen als regel weinig waarde.

Het is uiteraard moeilijk exact te voorspellen, hoe de politieke verhoudingen zich verder gaan ontwikkelen. Maar met de mogelijkheid, dat het zal uitlopen op de stichting van een christelijk-radical partij, die delen van de KVP, de ARP en de CHU tot zich zal trekken, zal althans ernstig rekening moeten worden gehouden.

Het ware daarom interessant, als Verboom ook eens een berekening zou willen opzetten, waarbij uitgegaan wordt van twee combinaties: 1. PvdA, PSP, D'66 en een christelijk-radical partij, die b.v. zou kunnen rekenen op 40% van de aanhang van de KVP, 30% van de ARP en 20% van de CHU; 2. VVD met de andere delen van de drie confessionele partijen.

Ik ben het met Verboom eens, dat dit nog wat toekomstmuziek is en wij met ingrijpende wijzigingen in ons kiesstelsel moeten wachten, totdat het rijpingsproces binnen de partijen wat verder gevorderd is. Maar een open gedachtenwisseling kan dit rijpingsproces wellicht ten goede komen.

Ten slotte: ik ben inderdaad overtuigd, dat een districten-stelsel, als door mij bepleit, de band tussen kiezers en gekozenen zou kunnen versterken, vooral als er naar gestreefd zou worden, dat de afgevaardigden zich zoveel mogelijk in hun district zouden vestigen. De grote partijen zoeken al naar wegen om permanente contacten te leggen tussen Kamerleden en hun toegewezen delen van het land. Een vertegenwoordiger van een bepaald district zal zich van de wenselijkheid om dit contact te onderhouden ongetwijfeld nog sterker bewust zijn.